

תרגום

אֲשֶׁר בְּכָל־מַלְכוּת אַחֲשֵׁרוּשׁ עִם מְרַדְכָי: 76
 וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא־חֹדֶשׁ נִסָּן בְּשַׁנַּת
 שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה לַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ הַפִּיל פּוּר
 הוּא הַגּוֹרֵל לַפָּנֵי הַמֶּן מִיּוֹם | לְיוֹם
 וּמַחֲדָשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ
 אֲדָר: ח וַיֹּאמֶר הַמֶּן לַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ

יָרַח נִסָּן בְּשֵׁתָא תְרַחַי עֲשָׂרֵי לַמְלָכָא אַחֲשֵׁרוּשׁ, אִפְל פּוּרָא יְהוּא עֲדָכָא קֶדְמָה הַמֶּן, מִן
 יוֹמָא לְיוֹמָא, וּמִן יָרַחַא לְיָרַחַא תְרַחַי עֲסָר דְהוּא יָרַח אֲדָר: ח וַאֲמַר הַמֶּן לַמְלָכָא אַחֲשֵׁרוּשׁ,

רש"י

(ז) הפיל פור. הפיל מי שהפיל ולא פירש מי, הפור, הוא גורל. הפיל הגורל נחזה חודש ילנית ומקרא קנר הוא: הוא הגורל. הכתוב מפרט ומכו

אבן עזרא

המלך דמו בראשו: (ז) הפיל פור. זאת המלה פרסית ופירושה גורל, והנה זה הפך הוא חדש ניסן. ויש אומרים כי בחר להשמיד את ישראל בחדש אדר, כי בו נאסף אל עמו משה אדונינו ולא ידע כי בו

ראשון לציון

הכין אחשוורוש דעל ישראל קאמר, ואם כן מלת ישנו אין לה משמעות. עוד למה אמר מלת אחד, כיון שכל עצמו של המן הרשע אינו אלא כדי להמעיט מעלת ישראל ולבוזותם, ואם כן למה אמר מלת אחד שיורה על החשיבות ועל המעלה, א' המיוחד, והוא גם כן היפך מפורז. עוד קשה אחר שאמר מפורז ומפורד בין העמים, למה אמר בכל מדינות מלכותיך, והיה די לומר אחד מהם, או בין העמים לבד, או בכל מדינות מלכותיך לבד.

אכן נראה לעניות דעתי דרך לומר דדברי המן כאן בחכמה, ודיכר בטענה ניצחת, דהנה אמרו ז"ל בעבודה זרה על ההוא קיסר דהוה סני ליהודאי אמר לחשיבי מלכותיה מי שעלתה לו נימא וכו', אמר לו קטיעא בר שלום חדא דלא יכלת להו, דכתיב כי כארבע רוחות השמים וכו', ועוד קראו לך מלכותא קטיעא וכו' יע"ש. הרי שאין מציאות למלך לאבד ישראל ממלכותו מבי הטעמים שאמר קטיעא לקיסר, לזה נתחכם המן לומר כי אין מציאות לשום מלך לאבד שונאי ישראל, וזולת אחשוורוש שהוא מולך בכיפה כאומרם ז"ל, וזה אומרו ישנו עם אחד שהוא

מדרשו חז"ל

(ז) הוא חדש אדר. חני, כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה, אמר: נפל לי פור בירח שמת משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר נולד משה. (מגילה יג:).

1

תרו עמא דמְרַדְכָי. וּבְעָא הַמֶּן
 בְּכָל מַלְכוּת דְאַחֲשֵׁרוּשׁ עו
 הוּא יָרַחַא דְנִסָּן, בְּשֵׁתָא ח
 פְּיִסְאָה לְשִׁיעָאָה עֲמָא קְדֵי
 וְכֵן אֲמַרְתָּ, לֹא תִדְחֲלִין בְּ
 בְּחִיבָתָא אִיהוּ יְהֵא עֲדָב |
 לְעִבְעָא פְּיִסְאָה דְעֲדָבִין ק
 מִן חַד בְּשַׁבָּא, וְלֹא אֶסְתֵּי
 שְׁמִיָּא וְאַרְעָא. בְּתַרְיִן בְּש
 אֲתַבְרִי רְקִיעָא. בְּתַלְתָּ בְש
 אֲתַבְרִי גִתָּא דְעֶדֶן. בְּאַרְב
 בִּיה אֲתַבְרִיאוּ שְׁמִשָּׁא וְס
 מְזִלְיָא, בְּחַמְשָׁא בְּשַׁבָּא
 אֲתַבְרִיאוּ לְזִתָּן וְתַרְנַגּוּ
 דְיִשְׂרָאֵל לְסַעֲוֹדַת יוֹמָא רַו
 בְּגִלְלֵי דִי בִּיה אֲתַבְרִיאוּ ז
 בְּגִלְלֵי דְאַיהוּ קָיִם בֵּין מִי
 פֶּסֶק מִן יוֹמָא וְשָׂרֵי בִּיךְ
 זְכוּתָא דְפֶסְקָא. בְּאַיִר לֹא
 מִנָּא. בְּסִינּוֹן לֹא עֵל, מִן ג
 בְּסִינֵי. בְּתַמּוֹז לֹא עֵל, מִן
 יְרוּשָׁלַם, וְלֹא חֲזִי לְמִיָּקֵב
 עֵל, מִן בְּגִלְלֵי דִי בִּיה פו
 שְׁכִינַת מְרִי עֲלִמָּא וּמְלִילֵי פו
 בְּגִלְלֵי דִי בִּיה סְלִיק מִשְׁ
 לַחֲזִין אוֹחְרַנְיָתָא. בְּתַשְׁר
 מִשְׁתַּבְּקִין חוֹבִיָּהוֹן דְיִשְׂרָא
 דִי בִּיה נַחַת מְבוּלָא, וְ
 עֲמִיָּה. בְּכִסְלוֹ לֹא עֵל, ו
 מְקַדְשָׁא. בְּטַבַּת לֹא עֵי
 גְבוּכְדַנְצַר וְשִׁיעָא עֵל יְרוּ
 בְּשַׁבָּט לֹא עֵל, מִן בְּגִלְלֵי
 לְאַיְלִנְיָא, דִי מְגַהוֹן מְקוֹן
 תְרִיסַר יָרַחֵי שְׁתָּא דְאַיהו
 אִינּוֹן בִּיּוֹדֵי הִיךְ נּוֹנֵי דִימָ
 מְתִילָן לְנוֹנֵי דִימָא, דְהִיכָו
 בְּגִי אֲנָשָׂא עֵל אַרְעָא: ח

ענין שנה מאזגור ונס פוריא

הכנסת מצטרפין מפני שהיא בטילה לגבי בית הכנסת, מירי אפילו באינן רואין זה את זה, ולהכי צריכי טעמא דהיא בטילה. והרמב"ם ז"ל כתב בהלכות קרבן פסח [ט, א] וז"ל. החלונות ועובי הכתלים כלפנים הגגין והעליות אינן בכלל הבית עד כאן. וקשה טובא דבגמרא [פסחים פה, ב] אמימרת גגין ועליות לא נתקדשו לא נתקדשו [שם פה, א] אמרינן תנן החלונות ועובי החומה כלפנים, בשלמא החלונות משכחת לה דשוו לקרקע העזרה אלא עובי החומה היכי משכחת לה. וכתב רש"י ז"ל [ד"ה עובין אלמא ראש החומה נתקדש דדמי לגגין ועליות. ומשנינן משכחת לה כבר שורא. וכפי זה יש לתמוה על הרמב"ם איך כתב סתם החלונות ועובי החומה כלפנים, דמשמע בכל גוונא. ומדברי רבינו ירוחם ז"ל [תיב ג ח"ז] שהביא הב"י [ד"ה ובגמרא וד"ה תנן] משמע נמי דקאי בשיטת הרמב"ם ז"ל. ויראה לתרץ דקשיא להו מימרת רב דקאמר גגין ועליות לא נתקדשו, דמאי איריאי גגין אפילו חלונות נמי, ולישמעינן רבותא טפי. ועוד דהוה ליה לרב לקבוע דבריו במשנה ולומר לשם החלונות כלפנים אלא בדשוו לקרקע העזרה, הא לאו הכי לא לפי שגגין ועליות לא נתקדשו, אלא על כרחך הא דמוקמינן לה בגמרא הכי הויא שינויא דחיקא והתרצן לפום שיטתיה דמקשן דהוה משווי להו והוה ס"ל דכי הדדי גינהו תריץ דאיכא לאוקמא כבר שורא, אך לפום קושטא דמילתא לא דמו כלל גגין ועליות עם חלונות ועובי החומה, ואדרבא מתניתין הויא סיעתא לרב דדוקא חלונות ועובי החומה הוו כלפנים אבל גגין ועליות לא נתקדשו. זהו מה שנראה להליץ בעדם. שוב ראיתי בפרק ר' מהלכות בית הבחירה [הלכה ט] שהראב"ד השיג עליו בדין זה ובכסף משנה נדחק שגם דעת הרמב"ם כן, וכבר כתבתי דעתי בדעת הרמב"ם ז"ל. וכפי זה דין חלון גבוה כמה קומות אין צריך להראות פניו משם דכיון דהוי בבית אחד בכל גוונא מצטרף. אך לענין הלכה לא נקיטנן הכי אלא כדברי הראב"ד מאחר דבירושלמי [פסחים פ"ז הלכה יב] מוקי למתניתין כדאוקים בש"ס דילן, ונקיטנן כדברי הרשב"א בתשובה [שם] דכל שרואין זה את זה מצטרפין, דהא חזינן להרא"ש ז"ל [הובא בטור ובב"י ד"ה ואם מקצתן] נמי דיליף מדין זימון דשליח צבור תוך הפתח מצרפן כן נראה לי [ה]. כתב הריק"ש ז"ל [בספר ערך לחם] היו ט' בבית ואחד תוך הסוכה כהג נראה לי שהסוכה חשובה כפנת הבית שאינה עשויה לתשמיש המחיצה [כ] כי אם לשם מצות סוכה ומצטרפין, וכדלקמן גבי קירוש סימן רע"ג [סעיף א] הגה בשם המרדכי [פסחים לה, א] עד כאן, ואין דין זה מחזור בעיני: עוד כתב כשיש ט' במקום אחד ועשירי אחר הוילון שפורסין לצניעות מצטרפי כן נראה לי עד כאן. ונראה להביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן [בזבחים] בסוף פרק איזהו מקומן דף נ"ה ע"ב פשיטא מוגף כנעול דמי, וילן מאי, א"ר זירא הוא עצמו אינו נעשה אלא כפתח פתוח. ומיהו מסתברא דדוקא שפירסוהו לצניעות בעלמא אבל אי איכא תפילין או ספר תורה ופירסו סדין כי היכי דליהוי מחיצה יוכל לשמש מטתו, מגו דהויא מחיצא להך מילתא הויא מחיצה נמי לצירוף עשרה ולא מצטרפי:

כא וחציו לפי נפשות. ולא דמי לדין שליח צבור שנתבאר לעיל סימן נ"ג [סעיף ג] דפורעין שכר שליח צבור מקופת הקהל, דשאני הכא דאיהוי הוי גרמא שרוצה לצאת, ולכן ראוי שישלמו לפחות החציו בשוה:

סימן נ

איתא בסבא דמשפטים [זוהר שמות קה, א] לזימנא דאתי כד יפרוק קב"ה לבנוי מגלותא יתחבר מי ואלה דהוה בהו פירודא בגלותא

ודאי דמצטרף. ובספר שיירי כנסת הגדולה [כאן הגבי' אות ד] כתב סתם דאינן מצטרף. וכפי מה שאכתוב לקמן בסייעתא דשמיא סימן ע"א סעיף א' דכל מי שמתאבל והוא בעיר או מי שמתו מוטל עליו לקברו אעפ"י שהוא בעיר אחרת שאם רצה להחמיר על עצמו ולקרות אינו רשאי, ואם בירך אין עונין אחריו אמן, מילתא דפשיטא שאינו מצטרף לעשרה לכל דבר שבקדושה, דהא אינו מצטרף לזימון, והוא הדין לעשרה וזה ברור:

7e

י צריך להמתין עד כ"ט לאדר. פירוש אבל לא נאמר שכיון שהגיע כ"ט בשבט כבר נעשה בר מצוה שהרי נולד כראשון והוי במקום שבט, דליתא כדאמרינן פרק קמא דראש השנה [טו, א] בעא מיניה רבא מרב נחמן ואמרי לה ר' יוחנן מר' ינאי היתה שנת מעוברת מהו. א"ל כלך אחר רוב שנים ופירש רש"י היתה שנת מעוברת מהו אימתי ראש השנה שבט הסמוך לטבת או אדר הראשון הוא במקום שבט. אחר רוב שנים מי ששמו שבט עד כאן. אבל אם היתה שנת י"ג גם כן מעוברת הנוול באדר הראשון יהיה בר מצוה באדר הראשון, והנוול באדר שני יהיה בר מצוה באדר ב', מוהר"י מינץ ז"ל סימן ט'. ועוד כתב שמי שנוול באדר פשוטה ונעשה בר מצוה בשנת העיבור אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני. והר"ש הלוי ז"ל בתשובה חלק אורח חיים סימן י"ו חולק על זה ואומר שבאדר הראשון נעשה בר מצוה. ואין זה מחזור אלא העיקר כדברי מוהר"י מינץ ז"ל. ונראה להביא ראיה מהא דגרסינן בירושלמי פרק קמא דמגילה [הלכה ה] אדר הראשון תוספת אדר השני תוספת מה בינהון, שני כבשי עצרת בינהון, נולד בט"ו באדר בשנה שאינה מעוברת ונכנס לשנה שהיא מעוברת אן תימר אדר הראשון תוספת שנה ארוכה היא אן תימר אדר השני תוספת אין לו אלא עד ט"ו באדר ראשון ואסיקנא דאדר הראשון תוספת. וכן מוכח בש"ס דילן בפרק קמא דראש השנה דף י"ט ע"ב ועיין שם בתוספות ד"ה אדר הסמוך וכו'. ועיין בסוף פרק קונם יין [נדרים סג, א] במתניתין וגמרא והר"ן [שם ע"ב ד"ה ולענין הלכה] לפסק הלכה לשם. ומכאן יש לדיין ללמוד לנידון דידן דכיון שאדר הראשון

f

הוי תוספת אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני:

יב מנודה אין מצרפין. אבל הב"י ז"ל [ד"ה כתב בספר המנהיג] הביא בשם תשובת הרשב"א דדוקא אם נידוהו לעבירה אבל על עסקי ממון לא, ומהחיתמה על המחבר דהכא כתב סתם מנודה, ומשמע אפילו על עסקי ממון, ובסימן קצ"ט [סעיף יא] כתב מי שנידוהו על עבירה אין מזמנין עליו, משמע הא על עסקי ממון לא. והכי נקיטנן כמו שכתב כאן דכל מנודה אפילו על עסקי ממון אין מזמנין עליו ואין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה כן נראה לי:

יג במקום אחד. כתב הרשב"א בתשובה [ח"א] סימן צ"ו דכל שרואין זה את זה אפילו הם בב' בתים מצטרפין דומיא דזימון דתנן [ברכות נ, א] שתי חבורות שהיו אוכלת בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין. בית היינו בירה כדאיתא בירושלמי [שם פ"ז הלכה ה] עד כאן. והיינו דווקא בב' בתים, אבל בבית אחד אפילו אינן רואין זה את זה מצטרפין, מה שאין כן בזימון דאפילו בבית אחד בעינן רואין זה את זה. וכפי זה הא דאמרינן הכא מן האגף ולחוץ כלחוץ, מיתוקם דוקא בשאינן רואין זה את זה. ודין חלון גבוה כמה קומות [סעיף יד] דוקא כשמראה פניו משם דאי לא הוה ליה כגגין ועליות דלא מצטרפי, דהא דתנן [פסחים פה, ב] החלונות ועובי החומה כלפנים, מוקמינן להו [שם פו, א] בדשוו לקרקע העזרה וכבר שורא. ודין ט' בגדולה ויחיד בקטנה [סעיף טז], ודין שליח צבור בקטנה וצבור בגדולה [סעיף יז] מיתוקמו דווקא כשאין רואין, ואפילו הכי אי הוו בבית אחד מצטרפי, דאלו ברואין זה את זה בכל גוונא

ג. הגולה [שנוטה סימן ט]
מקלמך שמואל יוס
שמה זו אצו, שנוטה
דף כ' נ"א]:
ס. מהרי"ק בשורש ל"א:

כשנה ראשונה היא גם כן מלאה אם כן צריך לקצוץ היום בראש
חדש, ולכן אף בשנים הבאים אחריהם אף שהם חסרים יקצוץ בראש
חדש, דהוה ליה כמו נדר דלולין אחר לשון בני אדם, כמו שכתבו
מהרי"ל [שם] ומהרי"ו וייל [שם], ועיין צו"ד סימן ר"כ [סעיף ז].

(ד) ולא ביום קבורה. צו"ד סימן מ"ב [ס"ק ט] כתבתי דגם
בשנה הראשונה עושין היאר צייט ביום המיתה ולא ביום הקבורה,
דהיינו אם מה נערכ שנת בראש חדש שבט י"ח ואין פנאי לקבדו
עד יום ראשון שהוא ג' בשבט, דהוה היארצייט בראש חדש שבט,
אף על גב דהאצילות לא יהיה י"ב

והוא מת ביום ראשון י" בראש
חדש אדר יתענה לשנה הבאה ביום
ראשון בראש חדש אדר ראשון י"א ולא
בכ"ט בו, דלעולם אדר ראשון עומד
מתח אדר שני:

באדר השני דלא נוהגים להתענות בשני ימי [י"א] וכן המנהג
להתענות בראשון י" מהו יש מחמירין להתענות
[י"א] בשני ימי:

ח. אין צריך להתענות אלא ביום מיתת אביו
(ד) ולא ביום קבורה:

ט. אם אירע יום מיתת אביו בשבת או בראש חודש ידחה למוחר: הגה
[י"ט] ואין נוהגין כן אלא אין מתענין כלל (ד) וכן בשאר ימים שאין בהם [י"ט] מחנון:

חדש במילוי דהאצילות מיום
הקבורה מכל מקום מפסיק
האצילות כאן אחר היארצייט, כיון
דלא אפשר בך, דאין שום אצילות
אחר י"ב חדש, ולא כספר משאמ
בנימין [סימן פד] בזה. וצמרומת
הדשן סימן רל"ב דלם מה בראש
חדש נימן דשלמו ימי האצילות
בכ"ט אדר, והעולם נוהגין דאפילו

בראש חדש נימן כל אומו היום אין מנטלין דין אצילות ד"ב חדש, ואפשר משום דלמדין קדיש וצרכו י"א ומתענין [ביום] [דיוס] י"ז
שמת בו אצו הוה, לכן נוהגין ענין אצילות בלוחו היום, אבל מן הדין אין צריכין אלא מיד כשנכנס היום י"ב שלאחר כלות י"ב חדש
מוחרין. וגם נפקא מינה למי שמתענה ואומר קדיש וצרכו ביום המיתה והוא מת היום ונקבר למחר, דאצילות מיום קבורה מנין, עכ"ל.
אל תטעה ללמוד מזה דלם נמשכה הקבורה איזה ימים מן יום המיתה דינהג אצילות עד יום הקבורה ויהיה יותר מ"ב חדש מן יום
המיתה, וכבר ראיתי מי טענה בזה, דודאי אין אצילות אחר י"ב חדש, דלחר זמן זה אין מדת הדין ממוחה עוד, דלטו משפט הרשעים
בגיהנם י"ב חדש מיום הקבורה ויהיה לפעמים י"ג חדש או יותר מן המיתה, הלילה לומר כן, אלא חפך שלמו ימי הדין נפסק האצילות
גם כן. וכן מי שלא שמע שמת לו מה עד זמן הרבה מן המיתה וכי יחמיל להתאבל מאותו יום שחל עליו האצילות י"ב חדש, וזה מעשים
בכל יום שאין צריך אלא עד תשלום השנה מהמיתה. אלא דשם צמרומת הדשן לא הוה שום הפסק צין כלות יום אחרון של י"ב חדש
להיארצייט שהוא חפך אחריו, דאז נמשך האצילות גם לאותו יום כיון שלא הופסק האצילות שום זמן עדיין, כן נראה לעני"ד נכון וצורו.
נראה לי עוד באם מת ביום ראשון (בראש) [דראש] י"א חדש כסלו שהוא יום ל' לחשו, ואחר כך הוה שנה חסרה שלא היה חשוון רק
כ"ט יום, ויום ה' הוא נחשב לכסלו, ממילא תהיה היארצייט ביום כ"ט חשוון וכן לעולם, כיון שבשעת מיתה היה יום ה' נחשב לחדש
חשוון, ממילא התחלת האצילות ביום שהוא סוף חדש, ועכשיו ביום כ"ט הוא סוף חדש, ממילא ביום כ"ח חשוון נשלמו י"ב חדש, והיום
הכ"ט הוא יארצייט. ותמיד אנו הולכים בזה הדש. וכן אם מת לו מה צימי דמוכה אין היארצייט בלוחו יום במוכה, אלא בחר יום
הראש חדש חלוטין כמה בחדש היה יום המיתה וכן תהיה היארצייט, וכל זה נראה פשוט: (ד) וכן בשאר ימים בו. נראה לי דהוה
הדין אם אירע לו ברית מילה של בנו ביום ההוא, דיום טוב שלו הוה כדאימא בסימן תקנ"ט סעיף ט' שאין משלים התענית בתשעה
באב שנתה, ונראה דכל שכן בזה דלא יתענה, ומכל שכן שאם רוצה להתענות שאינו צריך להשלים אלא עד מנחה גדולה, כן נראה
לעני"ד. ועיין מה שכתבתי סימן תקנ"א סעיף י' [ס"ק יב]:

צינונים פ"מ"א
מ"ד דברי עצמו:
ס פסקי מהרי"ו וייל, דין
והלכות סימן ט' בשם
מהרי"ו מולין:
ס"ד דרכי משה שם אות
ד ד"ה כתב מהרי"ק:

הגהות והערות

(ה) פאו דוקא, ד"ח שבט
לא חלו בערב שבת, עיין סימן
מכ סעיף ב':
לו תוקן ע"פ מקור מים
ולגושי שדר, וכן הוא צמרומת
הדשן שם:
דז וכן העמיק שו"ת מיט
מאירות ח"ב סימן פג:
כח תוקן ע"פ ראשון
בשו"ת חתם סופר שם:

ערך פתח פמהריק"ש

כ"ה ב בראש חודש. לו ביום שאין בו מחנון: ב"ה [ידחה פ"בחרן]. יש שאין נוהגין כן אלא אין מתענין כלל:

שערי תשובה

(יט) תחנון. עיין באר היטב בשם ה"י. והבאר יעקב כתב דגם הסנדק והמוהל
לא ישלמו, ע"ש. ועיין בפנים מאירות הלק ב' סימן צ"ח בכהן שיש לו יארצייט
וביום זה ניתן לו בן לפדות, מחויב להשלים לפי מה שכתב המג"א סימן
חקס"ח [סי"ק ז] בשם הש"ך ביום תענית צבור נוהגים לפדות ביום כו', אם כן
גם כאן צריך להשלים, והפדיון יהיה ביום, והברכה על היין יברך אחר. ולא
דמי למילה ביום התענית שמטעים לחינוך, דהתם לא אפשר בענין אחר. ואם
רוצים שהכהן יהיה על סעודת מצוה יעשו הפדיון סמוך למנחה, והכהן ישלים
תעניתו ויבא על הסעודה בלילה, עכ"ל. ובאמת שאין יארצייט דומה לתענית
צבור, וכמבואר [באר היטב] סי"ק ו"ט דברית מילה דוחה יארצייט. ועיין לעיל
סימן תקנ"ט [באר היטב] סי"ק טו] בשם מלבושי יום טוב [שם סי"ק ב] דפדיון הבן
הכהן והאב לא ישלמו בתשעה באב שנדחה, ע"ש, ומכל שכן ביארצייט, ועיין
מה שכתבתי שם בסימן תקנ"ט. ועיין במג"א [סי"ק ז] דמבואר דפדיון הבן שהיום
זמנו סעודת מצוה היא ומתיר שם לאכול בתענית בה"ב או כעשרת ימי תשובה.
ונראה דהוא הדין יארצייט, ולעני"ד דאף אם נדחה זמן פדיון הבן רשאי הבהן
לאכול, דלגבי הכהן קביע ליה זימנא מיקרי, שהרי אין בידו לדחותו ליום אחר
כיון דלאו בדיריה תליא מלחא. ובאבי (הכהן) [הבן] צ"ע, שמה שכתב המג"א [שם] בפירושו התוספות דפדיון הבן יש לומר יכולין לדחותו יותר, צ"ע, דשיחוי
מצוה לא משהינין ומיום ל"א ואילך כל יומא זמניה הוא כמו ביום ל"א, ואדרכה כיון שעבר זמן צריך זירוד יותר שלא יתשלם בברכה, וצ"ע. ועיין לקמן סימן
תקע"ג באשל אברהם [אוצר מפרשים] בשם תשובת דבר משה [נח"א א"ח סימן מא] דחזן אין מתענה יארצייט בשבעת ימי המשתה, ע"ש. ונראה שאם אירע לו
שהיה סעודת מצוה ביום היארצייט ופיסוהו שלא יתענה ויבא עמהם בסעודה ולא רצה מחמת היארצייט, ולולוי זה היה נמנה עמהם, הרי קבע עליו בנדר שאף
בסעודת מצוה לא יאכל, ואי מתרמי ליה יום יארצייט ואירע שיש לו סעודת מצוה כיוצא בה אסור וצריך התרה. ולכן יש ליתרה כשיש סעודת מצוה ביום
יארצייט ורוצה להחמיר על עצמו ולהתענות ביארצייט זה יאמר שעושה כן בלי קבלה בנדר, ואז בפעם אחר יהיה מותר בלא התרה:

באר דייטב

(יז) בשניהם. עיין צו"ד סימן מ"ב צ"ח ונ"א. ובנכתב הגדולה בשם
הר"ש הלוי סימן י"ז כתב דיש להתענות בראשון. ובספר חסידים סימן מש"צ
כתב, אחד מה אצו באדר ראשון והיה מתענה בשנה פשוטה בשבט ובאדר,
ע"ש. וכמה המ"א [שם] ולכולי עלמא האבלים אין צריכים ליתן לו קדיש אלא
פעם אחת, וכיוצא בזה כמה המטה משה בשם רש"ל מי שאינו יודע יום שמת
בו אצו יברור לו יום אחד אף אל פיוג גבול לומר קדיש: (יח) קבורה. וכן
האצילות לענין י"ב חדש נמי מתחיל מיום המיתה, דהיינו באם נמשכה הקבורה
איזה ימים מן יום המיתה או מי שלא שמע שמת לו מה עד זמן הרבה מן
המיתה אינו צריך להתאבל אלא עד תשלום השנה מיום המיתה, עיין ט"ו
[ס"ק ד]: (יט) תחנון. והוא הדין אם אירע לו ברית מילה של בנו ביום
ההוא דיום טוב שלו הוה דלא יתענה, ואם רוצה להתענות אינו צריך להשלים,
ט"ו [ס"ק ה] ע"ש. טוב להתענות יום שמת בו רבו המנוחה, כי חייב בנכדו
יותר מאצו צו"ד סימן רנ"ב סעיף א', שלי"ה [מסכת תענית פרק ג' מנחה אות כג,
אליהו זוטא ס"ק ח]:

וְאֶת־עַמּוֹ לְפִי־חָרַב: פּ מִפְטִיר דִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה →
 אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זְכוֹרֹן בְּסֵפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי
 יְהוֹשֻׁעַ פִּי־מַחֵה אֶמְחָה אֶת־זְכוֹר עַמְלֵק מִתַּחַת
 הַשָּׁמַיִם: טו וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה ו
 נָסִי: טז וַיֹּאמֶר כִּי־יֵרֵד עֲלֵיכֶם יְהוָה מִלְחָמָה לִּיהוָה
 בְּעַמְלֵק מִדֶּר: פ פ פ

קט"ו. י"ד אמונ"ה סימן. סג"ה סימן: ומפטירין ודבורה אשה נביאה בשופטים סימן ד':

תו"א (יד) כתב זאת: מגילה ו' י"ט. (טו) ויקרא שמו ה'. עקרים מנ פכ"ט (טז) כי יד על כס יה. זכות נח: סנהדרין כ:

רש"י

אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלם מכאן אנו למדים שעשו על פי הדבור של שכניה: (יד) כתב זאת זכרון. שנה עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות: ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ שיעוה את ישראל לשלם לו את גמולו כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ (מכילתא): כי מוחה אמוחה. לכך אני מזהירך כן. כי חפץ אני למחותו: (טו) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן נס גדול. לא שהמזבח קרוי ה' אלא המזכיר שמו של מזבח זכור את הנס שעשה המקום ה' הוא נס שלנו: (טז) ויאמר. משה: כי יד ע"כ כס יה. ידו של הקצ"ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית ומהו כס ולא נאמר כסא ואף השם נחלק לחייו. נשבע הקצ"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה

העמק דבר

נזכרים לזכור מה שנעשה ע"י ידיו של משה, ולהאמין בדבר, שאו יהיה ידוע וגלוי בעליל לכל אה"ע ג"כ: (יג) רפי חרב. לא במגפה ובמהומה כדרך מלחמות ה' לישראל אלא במלחמת תנופה בחרב, ומה' המלחמה להחליש ולהגביר: (יד) כתב זאת זכרון בספר. מה שאומר לך כי ממה אמחה וגו' תכתוב בספר, וגם ושים באזני יהושע. זה הענין, ולפי הנראה הוא מיותר, שהרי כל דבר ה' למשה נכתב בספר התורה גם כלי דבר ה' שיכתוב לזכרון, וגם ענין שים באזני יהושע אינו מיותר, אבל מחלה יש לבאר גוף המאמר כי ממה אמחה את זכר עמלק, אם הכונה למלכות עמלק, על מה קבעו חז"ל מצות זכירה זו לדורות אחר שכבר נמחית מלכות הרשעה זו מן העולם, ואם אפי' יש איזה אנשים

מזרע אומה זו בעולם מה זה ענין, ואם הכונה שיהא נשכח שמו וזכרו, זה א"כ כלל, שהרי התורה נלחית והיא מוכרתו, אלא ע"כ הכונה מעודה עמלק בעולם, דזה צרור שלא לחנם התגרה עמלק עם ישראל, אשר כלי ספק לא נעלם ממנו כי לא בנקל יהיה יוכל לו, והלא מתעבר על ריב לא לו, אלא משום שראשית גוים עמלק, כדבר בלעם צעת הופע עליו אור רוח"ק, וע"כ אין הכונה שהיא האומה היותר מלחמת ומאוסת בעולם, שהרי מעולם לא היה עמלק כי אם ממלכה שפלה, אלא הענין דכמו שהיה מלחמת אמרפל וחבריו על אברהם אבינו ציחוד כמו שנתבאר מדיוק המקראות בס' בראשית, והוא משום שידעו שעל ידו נעשה עין משפט, היינו להוריד השגחה עליונה ע"פ המעשים, כך נאלו יאלו ישראל ממזרים ומוכן

וית עמיה לפתגם דת
 קדם יהושע ארי מימ
 משה מדבחה ופלה ע
 דא מן קדם דחילא ד
 בדבית

היה לקבל את התורה, הר ועמלק הוא ראשית גוים ה חלית שגאה (א). והבטיח הר שימחה זכר עמלק, היינו חכל הליכות הטבע חפשי כלי השג הרצון יהי נשכח מאוה"ע וה הארץ, וזהו ימות המשיח שי למשה כתוב זאת. וזכרון בספר, איזה מעשה להביא לבו למוסר, ציחוד שיהא מושרש בלבו, מ ואומר זכור זה בני, אע"ג הענין, מכ"מ מעמידו ציחוד ע' כך כל התורה עלינו לזכור ע' באשר אנחנו רואים שאמר ה זאת זכרון בספר, עלינו להשי זה הענין ציחוד, כי הוא חכל כבוד ה' את כל הארץ, ועל תבא זה השעה והיא ציחוד עוד ה' ושים באזני יהושע, ה שבוה, והוא זמן הקץ שגלה הוא יגלה למי שראוי לכך: מזבח. אם היה לשם הודל ראוי לבנות המזבח לפני אמי הוא הודאה על ההבטחה וכו' נסי. כבר ידוע דשם הויה וכל הליכות הטבע בכלל, וג שמות (ד' י"ג) וכו"מ דשידו בא בשם אדני, משא"כ צעת ש

(א) וחז"ל גלו את הלויט על דב ומע"ט כתיב וה' פנ עשה עמלק וגו', והוא פלה מה מקבילים זה כנגד זה, דשרה היו

מות שמו
 זכר פינוש הנחמק צדו
 גונגור יעגור וולאצין

Efrayim ben Shimshon

זהלצי"ב

פירוש

רבינו אפרים

ב"ר שמשון

וגדולי אשכנז הקדמונים

על התורה

אשר היה ספון וטמון בכת"י קרוב לשמונה מאות שנה ועתה יצא
לאור עולם בפעם הראשונה, בהגהה ותיקון הרבה שבועים, וציוני
המקורות מדברי חז"ל והערות

חלק ראשון

בראשית — שמות

יו"ל ע"י יואל בן החבר ר' אברהם ז"ל קלוגמאנן ובניו שיחי'

ירושלם ת"ו

שנת והקרבתם מנחה חדשה לה'

רבינו פרשת בשלח אפרים רלא

(יז, ג) ויצמא שם העם ומטיים נמי בצמא היו צמאים ורפויי ידיים מן התורה ז), לכך היו צמאים למים, אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח ט).

(ה) ומטך אשר הכית בו את היאור והלא אהרן הכה, אלא שלוחו של אדם כמותו ט). ומטך אשר בגימ' המטה היה סנפ(י)ר(י)נון(י), שהכה בתוך הצור בכח ונחלק לשנים ויצאו מים הרבה יב).

(ו) והכית בצור אם היה מדבר בלא [הכאה] היו אומרים לפי שניהג משה צאן יתרו שם היה יודע שיש שם מעיינות מימי קדם, וע"י הכאה יבינו שהנס והכח והיכולת בידו, ואעפ"י כן אתם מנסים, אמר להם כפויי טובה וכי אינכם זכורים שנתן לכם במצרים מים נוזלים חיים מתוך מים מלוחים ואתם מנסים היש יי בקרבנו. לעיני זקני ישראל לכך עשה לעיניהם, לפי שהיה משה מתרה בהם דעו כך וכך ימים לא תמצאו מים קחו עמכם ואל תסמכו על הנס, וז"ש (לעיל) מה תריבון עמדי וכי לא התרתי בכם.

76 ט) בחר לנו אנשים השווה כבודו לכבוד עצמו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך ז). ובפרקי ר' אליעזר יג) בחר לנו אנשים שנולדו באדר השני שאין כשפים שולטין בהם, שאין הכשפים שולטים אלא על אותם שנולדו בשנים עשר חודשי השנה, וכל מעשה עמלקיים על ידי כישוף. ולמה אמר ליהושע, כי באייר היתה המלחמה יד) שמולו שור, ויוסף בכור שורו הרר לו (דברים לג יז), ועוד ללמדו מלחמה כשיכנס לא"י טו), ועוד שאין בני עשו נופלים אלא ביד בני בניה של רחל טו), מני אפרים שרשם בעמלק (שופטים ה יד) וירד מיעקב (במדבר כד יט) ירוד שביעקב יאביד שריד מעיר רומי אם לא יסחבום צעירי הצאן (ירמיה מט כ) ובניה של רחל קטנם של שבטים. L

(י) ומשה אהרן וחור כנגד ג' אבות י).

(יב) וידי משה כבדים לפי שרפו ידיהם מן התורה לכך כבדים י).

(יג) ויחלוש יהושע לא הרגם מיד, כי עמלק מכשף היה יט), והיה רואה במזל ובוחר כל מי שהיה עתו למות ביום ונלחם בו בלילה, ומי שעתו למות בלילה נלחם בו ביום, וזהו ויחלוש שהחלישם עד שהגיע עתם למות יט).

ז) בכורות ה, ב. ח) אבות פי"ג מי"ז. ט) ע"י סנהדרין צט, ב. י) מכילתא. ברוקח: סמפירנון. יא) כ"ה ברש"י. יב) מכילתא, אבות פ"ב י. יג) פמ"ד. יד) סדר עולם רבה פ"ה. טו) שמ"ר ספכ"ו. טז) תנחומא כי תצא י'. יז) מכילתא. יח) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. יט) ע"י תנחומא פכ"ח.

ספר

בני יששכר

לשבתות ומועדים וחדשי השנה

דרושי תורות וחוקים, מדבש מתוקים, שבעתיים מזוקקים,
 נובעים ממקור נאמן, מאן מלכי רבנו, ונזלים מן לבנון,
 המנורה המהורה, בוצינא דנהורא, אספקלריא המאירה,

מוהר"ר **צבי אלימלך שפירא** זצלה"ה

אב"ד בכמה קהלות ובערוב ימיו בק"ק דינוב יצ"ו

מאמרי חודשי

שבט - אדר

ועתה נסדר ונדפס מחדש בעהשי"ת

באותיות מאירות עיניים ובהגהה מדוקדקת

וסכיב יהנו ביאורים הארות והערות כדברי רבינו אשר יכונה בשם

'יודעי בינה'

תשע"ו

שיש לו כח הקיום^ט, שלא נהנה מען הדעת
בערב שבת.^ז

→ שני, [רבינו אפרים על המורה
(פרשת בשלח - שמות י, ט^ז), הביאו הרב הגדול
החיד"א בספר דבש לפי (מערכת כ"ף אות טו)].
ונראה לי, להיות שהכשפים נעשים על פי
סדרי המזלות, נשעה פלונית וזיוס פלוני
וזמעשים משונים^ט, והחודש הזה אין לו מזל
כיון שהוא נוסף על הי"ב עה.

ומעתה תבין הרמז, 'הרז'ה שיתקיימ'ו
נכסיו יטע בהן אדר' שהוא
בחינת החוטם אשר זו חוש הריח -
שהוא פעולת הנשמה דבר המתקיי"ם ולא
פעולת הגוף^ט, הן הדבר^ט. הנה קלרתי
בכאן, ובמקום אחר (סיון מאמר ד אות ט;
וע"ע לקמן מאמר ד אות ט) אי"ה יבואר
בארוכה.

ולשמוע און שמעתי, שגזירת המן היטה
על חודש אדר שני, וכן נמצא

יודעי בינה

עג. שם: "אמר משה ליהושע (שמות י, ט) 'בחר לנו
אנשים' שנולדו באדר שני, כי אז אין להם מזל ולא
יחול עליהם כישוף". (וכ"כ במגנת הלוי בשם הרוקח
והמדרש - הובא ביערות דבש ח"א דרוש ג, ומה שכתב שכן
הוא במדרש כוננו למדרש והזהיר פרשת יתרו לו, א).

והנאה מתענגי עולם הבא אחר כלות ימי שנות
האדם שהם שבעים שנה".

פג. היינו שאינו כלה לעולם (כמבואר בהערה הקודמת).

ע. ר"ל, כיון שגרם אדם הראשון ע"י אכילתו מעץ
הדעת מיתה לעולם, לכן כל האברים שנהנו מאותה
אכילה בכלל הקללה ומעותדים למיתה, אבל עצם
לזו כיון שאין לו הנאה כי אם מאכילה של מוצאי
שבת, נמצא לא נהנה כלום מאכילת אדם הראשון
שהיתה בערב שבת, לכן יש לו כח הקיום ואינו
נרקב לעולם (ע"י אליה רבה אר"ח ס" ש סק"ג; וע"ע חנוכה
התורה לרבי העשיל מקרא ליקוטים אות רט).

ותמצית כוונת רבינו, כשם שמלווים את השבת
בסעודת מלווה מלכה כדי להנות את עצם לזו שהיא
דבר קיומי ולא נפגמה בחטא עץ הדעת, כך מלווים
את השבת בכשמים כדי להנות את חוש הריח שלא
נפגמה בחטא עץ הדעת והנשמה הקיומית היא
שנהנית ממנו ולא הגוף הכלה.

עא. כלומר, הנשמה שהיא דבר קיומי נהנית ממנו
ולא הגוף הכלה.

עב. רבינו מפרש כוונת חז"ל כפשוטו - 'יטע בהן
אדר' היינו בחודש אדר, [ודלא כפירוש רש"י שם
שפירש שהוא מין אילן חשוב, או כרבינו חננאל
(שם) והערן (אות א ערך אדר) שפירשו שהוא מלשון
עשיית צדקה]. ומבאר הטעם, וכיון שחודש זה הוא
בסוד החוטם שהוא דבר קיומי, כי בו חוש הריח
אשר הנשמה שהיא דבר קיומי נהנית ממנו, לכן הוא
מסוגל שגם הנטיעות שנוטעים בחודש זה יהיו
מתקיימים.

[ברם הלבוש חולק על זה וסובר דאדר השני
מזלו דגים. שכתב 'אר"ח ס"י תרפ"ה ס"א) בענין מי
שנולד באדר בשנה פשוטה ובשנת י"ג שלו נתעברה
השנה, שלא נעשה בר מצוה עד אדר השני. ומבאר
הטעם, כי מאחר ונולד באדר פשוטה שמזלו דגים,
לכן אינו נעשה בר מצוה עד לאדר השני שמזלו
דגים, כי אדר הראשון בשנת העיבור אין מזלו דגים,
לפי שהחמה עדיין במזל דלי, ואין החמה מגיעה
למזל דגים עד אדר השני, ומסיק: "זוה מבואר למי
שיודע מעט בחכמת התכונה ובטעם העיבור". ואכן
מצינו בירושלמי (מגילה פ"א ה"ה) שדנו בזה איזה
חודש מחדשי האדר הוא העיקר ואיזה חודש הוא
התוספת, האם אדר הראשון או אדר השני, עיי"ש].

עד. כמבואר במדרש תנחומא (פרשת בשלח כח) שהיו
עמלק מחשבים את השעות באסטרונוגיא כדי לעשות
כשפיהם עיי"ש. הרי שהכשפים נעשים על פי סדרי
המזלות.

עה. וכ"כ החזקוני (שמות י, ט): "בחר לנו אנשים
שנולדו באדר השני ואין להם לירא ממכשפות, שהרי
אין בו מזל, ובני עמלק מכשפנים הם ויש להם
יכולת ביי"ב מזלות, ובעת שאין בו מזל אין כישוף
מצליח".

ולקמן (מאמר ד אות יא) ביאר רבינו הטעם מדוע

בספרי הקדמונים^ט. ונראה לי בזה, דהנה המן הרשע היה מכשף גדול^י, ועיין בכתבי האר"ז^ל (ספר הליקוטים פרשת מי שרה), ומדע שהיה מצחינת נחש הקדמוני^י - מְנַחֵשׁ ומכשף, וכן כל העמלקים^ט. והנה הש"י

הפיר עצמו צמה שפעל ועשה שנפל לו הפור על חודש אדר שני שאין צו מול ואין שולט צו כישוף, וגם כן נזכר למעלה בגבהי מרומים שאין מול לישראל^י כי הם למעלה מן המזלות^פ. ויבאר אי"ה להלן (מאמר ד אות

יודעי בינה

אין חודש זה תחת המזל, כי מאחר וניתוסף חודש זה ע"י עיבור ישראל, ואין מול לישראל (ע"י שכת קנו, א), לכן אין חודש זה תחת שפיטת המזלות.

עו. כדאיתא בירושלמי (מגילה פ"א ה"ה): "רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינה [אמר, מדוע קוראין את המגילה באדר השני, כי אותה השנה שנעשה בה הנס] היתה מעוברת" ונעשה הנס באדר השני, לכן קורין המגילה באדר השני, (עפ"י קרבן העדה ומראה הפנים ספ.). וכן פירש היערות דבש (ח"א דרוש ג; ח"ב דרוש ט; שם דרוש יז) בכוננת הירושלמי.

[ומה שכתב רבינו שכן נמצא בספרי הקדמונים ולא הזכיר שהוא ירושלמי מפורש, הוא משום שיש הסוברים בדעת הירושלמי דגזירת המן היתה על אדר הראשון ולא על אדר השני (ע"י חת"ס בהגהותיו על הירושלמי ובתשובותיו אור"ח סי' קסג; וע"ע יערות דבש ח"ב דרוש ב, והוא באופן אחר ממה שכתב בח"א דרוש ג ובח"ב דרוש יז)].

עו. כדאיתא בפרע"ח (שער ר"ח הנוכה ופורים פ"ה): "המן הרשע היה מכשף גדול, ואשחו זרש מכשפה גדולה". ולקמן (מאמר ד אות יא) כתב רבינו שכל מעשה המן נעשו עפ"י כשפיו.

עח. שם: [הקדמוני] היא סוד המן". (וע"ע עמק המלך ש"ה פרק סב; של"ה בדרוש לפרשת זכור; יערות דבש ח"ב דרושים ח-ט), וכיון שהוא בבחינת נח"ש הקדמוני לכן הוא מנח"ש ומכשף.

[וכ"כ המהרש"א (בחידושי אגרות) על מאמר הגמרא בחולין (קלט, ב) "המן מן התורה מנין, המן העץ" (בראשית ג, ח): "אמר המן מן התורה מנין, שזהו שם המיוחד לו, ואמר 'המן העץ' במעשה הנחש, והוא לפי שהיה הוא גזע צפעוני מעשו ועמלק אשר כוחם נחש הקדמוני". (וע"ע מה שכתב רבינו לקמן מאמר ז אות ט)].

עפ. הם מבחינת הנחש הקדמוני, לפי ששורש עמלק הוא מהנחש הקדמוני כמבואר בווה"ק (ח"ג רפא, ב בדע"מ שם), וכמו שכתב בשערי אורה (שער ט הספירה השנייה): "עמלק הרשע בא מכוח נחש הקדמוני ושם

הוא דיבוקו וכוחו", ולכן כולם מנחשים ומכשפים, וכמו שכתב רש"י בפרשת בשלח (שמות יז, ט) דבני עמלק מכשפין היו (וע"ע ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח).

פ. כדאיתא בשבת (קנו, א) "רבי יוחנן אמר אין מול לישראל". [והגם שנחלקו שם בגמרא האם יש מול לישראל או לא, כדאיתא שם: "רבי חנינא אומר מול מחכים מול מעשיר ויש מול לישראל רבי יוחנן אמר אין מול לישראל". מ"מ קיימא לן כרבי יוחנן דאין מול לישראל, כיון שרוב התנאים והאמוראים סוברים כן כמבואר שם בהמשך הגמרא, ורבי חנינא הוא דעת יחיד בזה, וכן איתא בתיקו"ז (צט, ב) "אוקימנא אין מול לישראל". וכן פסקו הראשונים והפוסקים (ע"י תשובות הגאונים סי' שצ; רבינו יונה ברכות ג, א בדפי הרי"ף; שו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' רפג; שו"ת הרשב"א ח"א סי' יט וסי' הרנב; מאירי שכת שם ומר"ק כח, ב; ריטב"א מו"ק שם; ספר חסידים סי' שכא; וע"ע שו"ת חת"ס אור"ח סי' קס).]

פא. וכמו שכתב בשו"ת הרשב"א [המיוחסות להרמב"ן] (סי' רפה): "אין מול לישראל, שישאל חלק ה' ונחלתו, ואינן מסורים למזלות השמים, כי הם למעלה מן המזלות". [וכ"כ רבינו בחיי (פרשת עקב): "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (דברים ה, יח), כלומר הוא מסר בידך כח המזלות שברא לעשות חיל למטה, והוא השליטך עליהם, ואין למזלות ממשלה ושלטון עליך, וכמו שאמרו רז"ל (שבת קנו א) אין מול לישראל, וזהו שאמר (שם) 'למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך', כי כן הבטיח לאברהם שיהיה כל זרעו למעלה מן המזלות".]

ומה שכתב רבינו "וגם כן נזכר למעלה בגבהי מרומים שאין מול לישראל" וכו', נראה כוונתו, דהנה האריך לבאר לקמן (מאמר ד אות יא), שבזה שמעברין ישראל השנים ועושים שני אדרים מראים בזה שהם למעלה מן המזלות עיי"ש. נמצא דכשהפיל המן פור ונפל על אדר השני נזכר למעלה מכח אדר השני שאין מול לישראל, כי חודש זה מורה על כך כמבואר.

(א) בפסוק 'על כן ק על שם הפור' (ב) 6

בו ידובר

דר

בגמרא [נצנא צמה רצי אצנה, צמה תרוס קרן ישראל עד כאן. נראה שצנ

פב. עיי"ש שהקשה מרו הפור שהפיל המן כדי היה מן הראוי לכנותו מועדים. וכתב ליישב ע חז"ל (מגילה יב, א) שיש כליה, וח"ו לא היה כ לכן סיבב הקב"ה והכ ובהשגחה עליונה נפל ה הוא מבלי מול ואין הו יוכלו לחול כישופי המן נתעלו בחודש זה ונפז (עיי"ש ביאר). לכן על שם הפור, כי הישר

פג. וכמו ששינונו (מגילה באדר הראשון ונחעברו שני, אין בין אדר הראי המגילה ומתנות לאביו. באדר שני ולא באדר ו פד. לפי שעיקר הנס נעו שני וכנ"ל.

(6) צפסוק 'על כן קראו לימים האלה פורים טוץ טעם למה קצעו קריאת המגילה צאדר על שם הפור' (אסתר ט, ט). וזוה ממלא שניס דייקא פ. L

מאמר ב שקל הקודש

בו ידובר מן פרשת שקלים אשר קוראים בחודש אדר, ויבואר בזה כמה דרושים, נקרא שם המאמר 'שקל הקודש'.

דרוש א

בגמרא [צבא צמרא דף י עמוד צ]: אמר רבי אבהו, אמר משה לפני הקב"ה, צממה תרום קרן ישראל, אמר ליה צ"כי משא'י, עד כאן. נראה שצא לדייק 'שא' לא נאמר אלף 'משא'י, אצל פירוש דבריו המקובלים ל' לא נודע.

ונראה לפרש, דהנה אמרו צגמרא לעיל (שם עמוד 6), רבי אלעזר יהיז פרוטה

יודעי בינה

א. כמו ששנינו (מגילה כט, א) "דאש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים".

ב. ופירש רש"י: "אם באת לשאת ראשם בהגבהה קח מהם כופר לצדקה", [כאמור שם בפרשת כי תשא (שמות ל, יב) "ונתנו איש כופר נפשו"]. וכיאר המהרש"א (שם) כוונתו, כי ע"י נדבתם למשכן נתרוממו ישראל מכל האומות, כי ע"י כן ירדה שכינה לישראל.

ג. וכדקדוק המדרש תנחומא (כי תשא ג הובא לקמן בסמוך). כי אומרו 'כי תשא' משמעו רשות, כאומר כשתשא ראשם, וכיון שנצטווה משה למנותם א"כ הול"ל 'שא' שהוא לשון ציווי ולא 'כי תשא' בלשון רשות (ע"י אלשיך הק' פרשת כי תשא; תולדות יעקב יוסף שם אות ג). לכן דרשו המדרש שכנוסף למה שנצטווה משה למנותם, נרמז לו שע"י כן תשא ותתרומם ראשם וקרנם של ישראל, ובוה לא שייך לומר 'שא' בלשון ציווי לכן נאמר 'כי תשא'.

[או יאמר, כי 'שא' הוא לשון הווה ואילו 'תשא' לשון עתיד (ע"י לקמן דרוש ח; וע"ע אוהב ישראל פרשת כי תשא), והוקשה למדרש מדוע נאמר 'תשא' בלשון

פ. עיי"ש שהקשה מדוע קראו לחג 'פורים' על שם הפור שהפיל המן כדי להשמיד להרוג ולאבד ח"ו, היה מן הראוי לכנותו על שם הישועה כבשאר מועדים. וכתב ליישב עפ"י דבריו כאן, דהנה אמרו חז"ל (מגילה יב, א) שישראל שבאותו הדור נתחייבו כליה, וח"ו לא היה מקום להימלט מגזירת המן. לכן סיבב הקב"ה והכניס בלב המן להפיל פור, ובהשגחה עליונה נפל הפור על חודש אדר שני אשר הוא מבלי מזל ואין הכשפים שולטים בו, וכך לא יוכלו לחול כישופי המן על ישראל. ואדרבה ישראל נתעלו בחודש זה ונפל אז פחדם על כל העמים (עיי"ש ביתו ביאור). לכן קראו לימים האלה 'פורים' על שם הפור, כי הישועה נסבב ע"י הפור.

פג. וכמו ששנינו (מגילה פ"א מ"ד) "קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני, אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים" - שאינה נוהגת אלא באדר שני ולא באדר ראשון].

פד. לפי שעיקר הנס נעשה בזה שנפל הפור על אדר שני וכנ"ל.

הפור
שולט
רומים
מן
ד אוח

שפים,
דבני

מן מזל
ש מזל
וד מזל
ק אמר
ק דאין
אזורים
הוא
קמנא
סקים
בדפי
ישיב"א
ישיב"א
אוי"ח

החסות
ישראל
כ, כי
פרשת
יזכרים
שברא
ואין
רז"ל
למען
בטיח
ג.].

גבהי
דהנה
עברין
שהם
ק פור
השני
ל כן

מה"ט מאחרים ולא מקדימים. ועיין בירושלמי דמייתי במלחמות ה' ספ"ק דמגלה דעל תענית אסתר אומר אקדומי פורענותא, אע"ג דלא הוה אלא זכר לנס כמ"ש ר"ן בשם ראב"ד פ"ב דתענית (יז, ב), מכל מקום כיון שתענית גופיה דבר של צער הוא, לא מקדימין ליה ע"ש וכ"ש הכא. ע"כ נלפע"ד דבכל הנ"ל אין לזוז מפסק המחבר.

ומי שנעשה לו נס באדר, נראה נמי כמ"ש מג"א סס"י תרפ"ו לעשותו בשני דלא שייך אין מעבירין על המצות, דהשתא דעשו אנשי כנה"ג השני לעיקור לענין נס משום מסמך גאולה לגאולה, א"כ הראשון הוא שבט ולא שייך אין מעבירין על המצות דעדיין לא הגיע זמנו. והש"ס פ"ק דמגילה (ו, ב) דקאמר אין מעבירין על המצות, היינו על אנשי כנה"ג גופייהו דהיה להם לתקן בראשון משום אין מעבירין. אבל השתא דתקנו בשני משום [מיסמך] גאולה לגאולה, שוב נעשה הראשון שבט לענינים אלו והשני הוא אדר.

וי"ל שם בסוגיא פ"ק דמגלה ד' ע"א דר' שמואל בר יחודה (אמר רב) מוקי קרא דהשנית לשלחה אסתר לחכמים. וצ"ע לכאורה הא קיימא לן כר' שמעון בן גמליאל דקורין מגלה בשני. וא"כ איצטריך השנית לדרשב"ג ואמאי מפיק ליה רב לדרשה אחריתי. וי"ל דלא צריך קרא דפשיט נמי אדר הוא השני כמ"ש תוס' ס"פ קונם י"ן, דראשון הוא משלשים יום. ש"מ הוא חדש העיבור, והשני שהוא חסר הוא אדר. אך רשב"ג לטעמיה דס"ל חדש העיבור נמי כ"ט יום כמבואר פ"ק דר"ה י"ט ע"ב, ע"כ איצטריך השנית. ולמאי דקיי"ל שהוא שלשים יום לא איצטריך השנית, ע"כ אפקיה רב לדרשא אחריתי.

76 ובררוש אגדה אמרתי דשנת הנס היה ראוי להתעבר עפ"י חשבון. ונחכוון המן לגזור שמד בחדש אדר הראשון כדכתיב בחדש שנים עשר ולא כ"ג כדי שלא יגין זכות מרע"ה, שתדשו של מרע"ה הוא בשני, כמ"ש מהריעב"ן בסידור שלו (שער הדגים) ע"ש דהסתפקו במן

שבכליהם מיום ד' אדר עד הקרבת עומר ע"ש. ומ"מ המן שמת שמחה גדולה, שעכ"פ שם אדר הורע מזלייהו של ישראל. אבל עכ"פ לא רצה לעשותו בחדשו ממש שלא יגין זכותו. אי נמי משום שהיו המילואים בכ"ג אדר הסמוך לניסן, שבאחד בניסן הוקם המשכן ובאדר שלפניו היו מילואים והיה ירא שיהיה זכות לישראל בו, וכשגברו מרדכי ואסתר לא עיברו אותו השנה כדי שיארע חדש המלחמה בחדשו של מרע"ה ועל כן הוצרכו לעבר שנה האחרת ועשו ימי שמחה בשני ואסרו הספד בראשון כי שניהם גורמים. אמנם העיקור בשני משום מסמך גאולה לגאולה וק"ל.

שוב מצאתי בירושלמי פ"ק דמגילה (ה"ה) אמתני' דאין בין אדר ראשון וכו', דכתב שם בפשיטות דשנת הגזרה מעוברת היתה מהאי ראייה דכתיב בחדש שנים עשר. פירוש מכלל דאיכא שלש עשר. ודברי הירושלמי כפשוטו צע"ג, א"כ נעשה הנס באדר הראשון ובהא כ"ע מודה דיש לעשות באדר הראשון ומ"ט קבעוהו אנשי כנה"ג באדר השני. ואי משום מסמך גאולה לגאולה אטו מי שנעשה לו נס בשבט יעשה לו י"ט סמוך לניסן משום מסמך גאולה לגאולה אתמהא.

אלא ע"כ כנ"ל דהירושלמי לא אמר אלא באותה שעה שהפיל פור לחדש שנים עשר אז היתה שנה מעוברת, פירוש שהיה מובן שראוי להתעבר. וזה ידעינן מדכתיב מחדש לחדש שנים עשר. אך מדכתיב השנית דמבואר מזה שתקנו לעשות פורים בשני, שמע מינה שנמלכו בית דין ולא עברוהו להאי שתא ונעשה נס בסתם אדר קבעוהו בשני משום מסמך גאולה לגאולה וכו"ל. **ל**

אלא דלפ"ז לר' אליעזר בר' יוסי דלא דרש השנית דאיצטריכא ליה שבתחלה קבעוהו בשושן, א"כ כיון דכתיב חדש שנים עשר ומוכת שהיה שנה שראויה להתעבר. והמן גזר על השנים עשר שהוא אדר הראשון, ואין לנו שום ראייה שנמלכו ב"ד ולא עיברוהו שהרי השנית לא

ו. בשו"ת אמרי אש א"ה ס' נו (קרוב לסופר) בשנת הנס עפ"י חשבון לא היתה מעוברת.
ז. ר' עמודי ירושלים לירושלמי מגילה שם מה שהעיר על החת"ס כאן. ועי' תרועה מלך ר"ה ס' לו וביראים השלם ס' רסח בתוע"ד שם.
ח. בלקוטי חב"ה: נר' הפי' דעפ"י חשבון התקופה היתה ראויה להתעבר דעל שאר ענינים שמעברים השנה היאך ידע המן שראוי להתעבר.

שלג ורגל סוסר המתאור
מבני המתאור

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזרה"ת

ס פ ר

שאלות ותשובות

דברי יואל

חלק ראשון על או"ח יו"ד

אשר איזן וחוקר למי כל חמדת ישראל, המסתת בתרים כהררי א"ל, ראש גולת אריאל ומרא דארעא דישראל, משיב כהלכה לכל כענין שואל, הגאון הגדול, יחיד בדורו כביאור מבוכות ובהתרת ספיקות, היריעה מהכיל קצרה, לסיים שבחי דמרא איש אלקים קדוש יאמר לו

מרן יואל טייטלבוים זצוק"ל

זכותו יבן עלינו לדור דורים, עד עמוד הכהן לאורים אבדק"ק סאטמאר והגלילות, וכירושלים עיה"ק תוכב"א, קבץ זרבב' ועשה פעלים לתורה, והשיב לשואליו דבר הלכה ברורה

יצא לאור ע"י עבדו ש"ב בן ביתו של מרן המחבר זצ"ל

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת

בית מסחר והוצאת ספרים "ירושלים"

ברוקלין, נ. י.

שנת תשמ"ב לפ"ק

נדפס בבית דפוס
סענדר דייטש
ברוקלין, ניו יורק

שאלות ותשובות יו"ד סימן מד דברי יואל קעא

יהיב האי סימנא וכו', משמע שאינו צרור כיב צעיונהם אלא לכאורה הוא כן, ומשמע קלה מזה שלא החליטו ראיה זו, וא"כ צודאוי אין קושיא על היש"מ והיע"ד שסמכו על רוב הראשונים ז"ל במה שנראה צרור מדצריהם.

ג

דעפ"י דברי היש"מ והיע"ד חשנתי לתרץ מה שהקשה

המהר"ם בן חביב צתשובתו שבש"ת גו"ר אי"ח כלל ב' סימן ע"ז, דהאיך השתמשו בחכמה להמשכן הלא חכמה הוא מדם חלזון שהוא דג עמא יעו"ש. ובאמת קושיא זו הוא גם בחכמה שבמלכות ליניא, דאמרו חכז"ל בשנה כ"ח לא הוכשרו למלאכה שמים אלא טהורה בלבד. והרציונו בחייו (שמות כה, ג) כתב שלא לקחו משי להמשכן וע"כ שצא מהחולעת גופיה אלא מהפירש"א שאין בו דין אוכל כלל ולא נאסר מעולם, ומכל שכן בחכמה שצא מדם החלזון בעל"מ. ולפי דברי היש"מ והיע"ד, לפני כסא כבודו יח"ש אין נ"מ דהוא שליט צימא וביצשתא וסוקר הכל בסקורה אחת בפ"א, וצ"ל המוים נגלה לפניו העמא והטהור יחדיו ולכן הנשר והאר"י הוא במרכבה, אלא שאנחנו נריבין להתנגד לפי מה שהוא לעיונו על הארץ ותורה לא בשמים היא, לכן אין לנו ליקח למלאכה שמים אלא מה שהוא טהור לפניו פה על הארץ, אבל בחכמה אמרו רבנן בעממא צמנחות דף מ"ג ע"ב מה נשתנה חכמה וכו' מפני שהחכמה דומה וכו' לכסא הכבוד שנאמר ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעלם השמים לטהור וכתוב כנראה חבן ספיר דמות כסא, הנה האר"י חכז"ל בעמם החכמה בשביל שהוא מראה הכה"כ, ואפשר שבשביל זה נתנה החוכ"ק על החכמה דין מראה כה"כ ששם נראים העמא והטהור יחדיו כמו נשר ואר"י שבמרכבה וכמציאר לעיל. ואפשר להבין בזה לשון חכז"ל שאמרו מה נשתנה חכמה, שבתכלת יש שינוי צעיקר ההלכה מכל הענינים שכל הענינים אין להשתמש למנוח אלא מן הטעורה בלבד והחכמה הוא מדבר עמא, וע"כ צ"ל החשובה בשביל שדומה לכה"כ.

ואר"י יש בזה קלה טעם על מה שנגזר החכמה כמ"ש חכז"ל במדרש פרשה שלח (פי"ז סימן ה') וכן הוא בכל הראשונים ז"ל, והאר"י ז"ל (פתי"ח שער הליניא) כתב שהוא חלוי צביהמ"ק וע"י שחרב המקדש צטל החכמה, וכחז בעמם עפ"י סודן של הענינים כדרכו צקודש. וכבר אמרתי קלה טעם עפ"י נגלה, דברי טעם החכמה בשביל שדומה לרקיע ולכה"כ, ופירש"י ז"ל שם שמכח החכמה

ליה צפרק הפרה הנביא צעמא ושיבוטא מאו, הלא אדרבא מדמבע"י ליה לאסרו משום כלאים ע"כ שני מיינים היו. וא"ל דזה הוא האיבעיא אם היו מין א' או לאו, דכרי לא אמר כן בש"ס אלא אמר כיון דעמא לא נחיה צים ושיבוטא לא סליק ציבשה לא כלום עביד או דילמא השתא מיהת קא מנהיג, א"כ מצואר שורש הספק שנסתפקו בזה יען שא"ל להם לילך יחד במקום א' כראוי, וכן מצואר בסוף דברי הש"ס שם שכתבו הכל אידי ואידי מקום חיובא הוא, א"כ ע"כ שני מיינים הם דאליה לא היו מקום חיובא כלל אף אם הולכים שניהם ביחד במקום א' כראוי, והאיך אפשר להוכיח מזה דשיבוטא הוא עז שנים.

וברמב"ם ז"ל פ"ע מהלכות כלאים סוף הלכה ח' כתב ואסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שנים כגון עז עם שביע, ומצואר מזה שדעתו ז"ל שהשיבוטא הוא חיה, א"כ צודאוי אינו עז שנים כי העז הוא בהמה, ובגמרא (חולין דף קכ"ז ע"א) אמרו כל מה שיש ציבשה יש צים, והכוונה הוא דכל אותן המינים שציבשה המה ג"כ צים, א"כ ז"ל דגם עז שנים הוא בהמה דאליה אינו מותרו המין שציבשה, וצ"ל כל הבשר דף ק"ע ע"ב פרש"י ז"ל על מוחא דשיבוטא מוח של דג ששמו שיבוטא, אלמא דסדר דשיבוטא הוא דג, וא"כ צודאוי דא"ל לומר עליו שהוא מין עז שהוא בהמה. ובש"מ פ' הפרה נתקשה בכך איבעיא דהנהיג צעמא ושיבוטא מאו, דמנא ידעין דיש איסור הנהגה אף בדגים כי מהך איבעיא נראה דיש איסור הנהגה בדגים, ויגע למנוח לימוד לזה, עכ"פ פשיטא ליה ג"כ דשיבוטא הוא דג. וא"כ בין להרמב"ם ז"ל שהוא חיה ובין לרש"י והש"מ שהוא דג עכ"פ אינו מין עז שהוא בהמה. גם מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב אסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שנים כגון עז עם שביע, נראה שהאיבעיא הוא צכל בהמה שציבשה עם חיה שנים ולא נקט עמא ושיבוטא אלא לדוגמא לא בשביל שהוא מין א', ואולי צעמא ושיבוטא יש מליאות יותר לקשרם יחד צאופן זה שא"י יעמוד ציבשה וא"י יעמוד צים לכן נקטו זה לדוגמא. והשנתי לתרץ בדוחק אה דברי החוספות ז"ל אבל לא ראיתי להאריך בזה שאינו מתוישב על לבי וה' יאור עיני.

ועכ"פ אין להקשות מזה על היש"מ והיע"ד, דכיון דלרש"י והרמב"ם והש"מ היו עמא ושיבוטא שני מיינים ואין משם סחירה, שוב נשאר פשטות דברי הש"ס בכך סימנא דטהור עמא עמא טהור דכן הוא בכל המינים מדכתבו סתמא ולא חילקו, ושפיר סמכו על רוב הראשונים ז"ל. ומלשון החוספות שכתבו לכאורה לא

קלי צום קלי ציבשה. הכה צמה שפי' צהמאמר קלי צום קלי-ציבשה, צוה כיון לזעט הגדול-שכן הוא ציע"ד שס. אך מ"ש על מה שקראה אוחו כלב, זה לא זוכר ציע"ד, וכ"מ כתב בן שפיר לפי שיעורו שגשגן על מ"ש צדצרי יחזקאל מהמשה דכלב שבזים עמא, אבל אין הפירוש בן דלף מייירי צמשה ממומאה הכלב כ"א מקצלה עומאה לעורו, והיע"ד כללף כיויל דכל העמא ציבשה עהור צום וגם הכלב צכלל וחו אין מקום לפירוש הזה. אך אולי אפשר לומר אף צכאן דאין למדין מן הכללות ואולי אפשר דכלב ע"י שהוא צורח לארץ הוא יואל מן הכלל ועמא הוא (עיין רמב"ם ה' מא"ס פ"ב הוי"ב) וא"כ עדיין יש מקום לפרש בן צדצרי הגמרא.

ב"ש צענין המקוב של מאשין איין, הכה חל"ה ציארתי בלכה זו צאריכות כל הפרטים, ולפע"ד מקוב של מאשין איין פסולה אפילו צדיענד וצשעת הדחק, ולא אוכל להצוא כעה ציאר הדברים על הכחז כי הוא אריכות גדול ואני מוערד מאחד, אך הגני כוחז לו את הלגע"ד צרוו להלכה. והנה שמעתי הרבה טועים צעני חיים (חוי"ד סימן כ"ב) החיר מקוב של מאשין איין, וזה טעות מוחלט כי כל מי שיש לו מוח צקדקדו יוכל לראות שהתשובה הביא כווצת על תשובת אמרי יושר (ח"א סימן קמ"ח) צמה שחידש לאסור על ידי שהוא מים עמאים, וצתשובת אמרי יושר שס צאותה התשובה כתב ד' טעמים לאסור, וצעטס הראשון שכתב הצוא שכבר מצואר בן צגד"ע (סימן י"ב) ובלח"ש (סימן ר"א שמהל ס"ק ס"ב), רק שהוא הוסיף א"כ עוד העטס של מים עמאים, וצעני חיים לא כתב לפלפל אלא על אוחו העטס של מים עמאים וסיום שצצביל זה אין לאסור, והאיך יעלה על הדעת שיחלוק על אוחו בגאון ז"ל להחיר צצביל שדחה טעם א' מדבריו אס הטעמים האחרים עדיין קיימים, ועכ"פ היה לו להזכיר את הטעמים האחרים ולדחותם. אבל האמת צברור גופא דעובדא הכי איה, שהשואל צוה היה ח"ח חשוב מצענטא, וצענטא וצצבותיו היו המקוואות מעיינות ולא עשו אף מקוב של גשמים ומכש"כ שלא עלה על דעתם לעשות מאשין איין, ולא היה שאלה זו למעשה אלא אוחו הח"ח כתב לפלפל רק על זה העטס של מים עמאים, וגם העני חיים ז"ל כשיצ לפלפלה על אוחו העטס, ולכן לא כתב סתם שאין לאסור אלא שצצביל אוחו העטס אין לאסור, ולא הו"ד לבאר מה הוא צעטמים האחרים כי ידעו שניהם השואל והשאל שאין זה למעשה אלא לפלפולא על אוחו העטס.

הוא לזכור את היושב על הכסא, וזה וודאי דמראה הרקיע שדומה לכה"כ הוא כשיש לו מראה האמיתית צעברתו, ומצואר צגמרא צרכות דף נ"ט מיום שחרצ ציהמ"ק לא נראה הרקיע צעברתו שנאמר אלביש שמים קדרות ושק אשים כסוחס, א"כ אחר החורצן צעו"ה לא נראה לנו מראה הרקיע וצטל העטס לזכור ע"י את היושב על הכסא. ושוב ראיתי צספר צרית שלום פרשת שלח שכתב כעין זה על מה שזכר יואל מנרים צפרשת יואל, שכל זמן היוחס צמנרים לא נראה הרקיע צעברתו ולא היה טעם למלות תכלת, ולכן אמר איי ה' אשר הולאתי אהכס מארץ מנרים, שמעשה הרקיע צעברתו ולכן צאה הליווי של ונחנו פתול תכלת ועי"ש. ולפי כו"ל י"ל עוד יען שהתכלת הוא דבר עמא לפנינו פה על הארץ אלא שדומה לכה"כ ומקושר שמה צמקום שאין נ"מ כנ"ל, ועיקר ההתקשרות ממטה למעלה הוא מכת הציהמ"ק ע"י ציהמ"ק של מעלה המכוון נגד ציהמ"ק שלמטה, ואף עדיין השכינה שורה צישראל, אבל כבר ציאר צאור"ח הקדוש פ' ויגש (נוו, ד) שהרבה הרגות צהשראת השכינה עד אין שיעור והמעולה צבכהן הוא צציהמ"ק, וא"כ אפשר דע"י חורצן ציהמ"ק שהוא סילוק שכינה צעו"ה ואין השערים פתוחים כ"כ להתקשרות מעולה עד כה"כ, אין להשתמש עוד צתכלת שהוא פה דבר עמא.

ובימי הפורים אמרתי צוה לפרש מה שאנו אומרים שושנת יעקב זכלה ושנתה צראוחס יחד תכלת מרדכי, שאינו מוצן כלל למה פרט השמחה דוקא ע"י ראוחס את התכלת ולא צראוחס לבוש מלכות ועטרת זהב גדולה, הלא התכלת צזמן שביה לנו כל איש מישראל היה הולך צתכלת זמאי רצותא כ"כ צמרדכי. ולהכ"ל אפשר לומר דצזמן גלותם לא היה להם תכלת אלא שאז צישועה שביה להם ע"י מרדכי ואסתר היה אחלהא דגאולה ממש שנתעלה אז כה הקדושה ציאר שאלו ותיכף אח"כ צשנה האחרת החילו לצנות הצית המקדש, וכבר מצואר צראשונים ז"ל שהגם פורים היה מענין הגאולה, וי"ל שנתחו אז מראות אלוקים וההתקשרות לכה"כ כמו צזמן הגאולה ונחגלה מלות התכלת, ולכן הצינו ממה שלבש מרדכי התכלת כי הגיע עת דודים ושערי שמים פתוחין לגאולתן של ישראל וצוה היה שמחתן רצה. והודיע לנו שלא היה חשוב צעיייהם כלל לשמוח צלבוש מלכות ועטרת זהב גדולה, כ"א צראוחס התכלת המורה על התקשרות לכה"כ והשראת השכינה צישראל.

ב"ש לפרש מה שאמרו ז"ל (מגילה דף ע"ו ע"ב) צמה שקראה אסתר לאוחו רשע כלב, וגם צמה שאמרה

ספר

דברי חיים

חלק ראשון
על התורה

מקור מים חיים, להבאים לחקור ממסך מים חיים, פנינים יקרים
ואבני נזר משובצים, מפענח רזים ומגלה מסתורים, בתורת אלהים
חיים, וגם עשה ציצים ופרחים, בהלכה ופלפול כסדר הסדרות
מבוארים, כל אלה פעולת קדוש ד' וידיד לאומו, ה"ה אאמ"ו הרב
הגאון המובהק הקדוש והטהור שר התורה, מנורה הטהורה, צפירת
תפארה, אספקלריא המאירה, המפורסם בכל קצוי ארץ ואיים, כחד
מן הראשונים, עטרת תפארת ישראל והדרם, א"א קדוש, רשכב"ה
כקש"ת מרן **חיים האלברשטאם** זלה"ה האבד"ק **צאנז**
והגליל יצ"ו

(נוסח שער המהדורה הראשונה)

ועתה יו"ל בהדפסה מחודשת בהגהה מדוייקת עפ"י דפו"ד ושאר דפוסי
הספר ושרידי כתי"ק, בהוספת מראי מקומות ציונים הארות והשוואות
ומפתחות מפורטים

מאת נכדו
ברוך שמשון הלברשטאם
אבד"ק רודניק
ברוקלין נ.י.

שנת ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך לפ"ק

פרשת תצוה

7 בפסוק ואתה תצוה וגו' (כו, ט). יש לפרש, דהנה מצינו שישראל עושין עיצור שנה להשלים שנות החמה עם הלצנה, וקשה למה לכאורה עושין כן לעשות עיצור חדש שלם, הלא סגי בכל שנה שיהיה השנה מתחיל מראש השנה, היינו שני ימי הלצנה י"ב חדש, ושני ימות החמה יהיה י"א [יום] אחרי כן, וכן יתנהגו לעולם שני המנינים, ובאמת כך אמרינן בגמרא^א ובמדרש (ויק"ר כה, ד) דהוא יום הכפורים דנקרא ראש השנה לענין זה. אך מה שלא עשו כן, הוא, דשס"ה ימים, ציום השס"ה אין לשטן אחיזה, ודומה יום הכפורים לעמיד לצא, אבל כל זמן שעדיין לא נחקן לגמרי אנו צריכים לחצר ימי הלצנה והחמה כאחד מהם ולעשות חודש עיצור. ובאמת לעמיד כשיהיו שני המאורות שוים לא יצטרך לעיצור, דעתה אנו צריכים לעצר להשלים חשבון ימי הלצנה מן ימי החמה, אבל לעמיד גם הלצנה תהיה כמו החמה (ישעיה ל, טו) ואין צריך להשלמה מן החמה. ולזה רבי מאיר דכתוב בתורתו כתנות אור צאל"ף (צ"ר כ, יב) היינו שתורתו הוה כלאחר התיקון (עי' תיקון זהקדמה י:). לזה סבירא ליה דחדש ראשון הוא העצור והשני הוא העיקר, דלעמיד לא יהיה רק השני,

והראשון שמשלים יצולע צימים, שהלצנה תהיה גם כן כמו החמה, ולא יהיה האדר רק בזמנו סמוך לניסן, ולזה עיקר הוא האדר השני, ורבי יהודה מדבר בזמן הזה, ולזה סבירא ליה דשניהם כאחד נחשבו כמבואר בר"י נדרים (סג: ד"ה עד ראש חדש אדר) אחד פירושא. והנה באמת מה שהוא כן, הוא מחמת שהלצנה הקטינה עצמה (חולין ס:). ואינה בגלגל אחד עם החמה, ולזה ימיה אינם מלאים רק מן החמה

כ"ל

ובאמת הנה מצינו בכל מעשה צראשית מותרות^ב ובעלי מחקר אמרו כי כן טבע הצריחה, ובאמת הוא שחכמתו יתברך גזרה כן, ולמטה נחלבש בחומריה, אבל בעולם העליון הוא החכלית, מה שהאור והקדושה אינה יכולה להכיל בחוך הכלים יוצא דרך הנקרא שערות, כמו מותרות^ב על ידי חורה למעלה כידוע צספרי מוסרי^ג והמותרת הזה הוא תוספת שפע על מה שניתן בפנימיית, וזה הוא שורש של כל הרחמים. ובדרך זה י"ל שנשלשל כל כך עד שגם בזמן יש מותרות, והוא העיקר, ולכן באדר נכפפים הדינים, שהוא חדש העיצור מן המותרת שהוא לאכפיה דינים כ"ל. אך לעמיד לצא לא יצטרכו לזה, כי יעלו למקום

א. בינמא (כ). אמר רמי בר חמא השטן בגמטריא תלת מאה ושיתיין וארבע הוי, תלת מאה ושיתיין וארבע יומי אית ליה רשותא לאסטוני, ביומי דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני. ופי' התוס' ישנים שם ד"ה תלת, והר"ן בנדרים (לב:). ד"ה השטן, דימות החמה שס"ה יום (תוצ"ח). ואולי הכוונה לנדרים (כג:). ובתוס' ד"ה ואת דרשת, וספר חסידים סי' רנ"ח, ע"פ יחזקאל (מ, א) בראש השנה בעשור לחודש, שיו"כ נקרא ר"ה. וע"ע בשל"ה מאמר בית חכמה ד"ה ועתה אבאר, ומס' חולין סוף פרק תורה אור, שעשרת ימים מר"ה עד יו"כ משלימין לשנת החמה, יעו"ש. ב. עי' פ' חיי שרה (יח. כא.). ג. ע"ח שער י"ג פי"א, ופע"ח שער הברכות פי"ו. ד. ע"ח שער י"ג פי"ה, ולק"ת פ' כי תשא בטע"מ מצות

שיל"ח

ספר

חתם סופר דרשות

השלם המפואר

כרך שלישי:

פרשת שקלים, ערב ר"ח אדר, ז' אדר
פרשת זכור, פורים, פרשת פרה, פרשת החודש

מרבנו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת וחי'דושי "חתם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכת"ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף גפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמועון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת גוסענצווייג

ושוב לא יגאלו, אם כן בטלה הפרשת
שקלים מפני התקלה, ומה שהפרישו
היה באיסור, לכן סבר שאין כאן זכות
וראוי לחול הגזירה עליהם. נמצא שזה
היה, עיקר ההתחלת מעשה המן, לכן
מחוייבים לקרוא אותו, ושייך לאיגרת
פורים ודר"ק.

ולא לחדש שלשה עשר, וחדש זה לאו
סמוך לגאולה. ובאמת כיון שראו
הסנהדרין הגזירה לא עיברו את השנה
אף שהיה ראוי להתעבר, כדי שיסמוך
אדר לניסן ויגאלו עכשיו כמו מאז. וכן
היה באמת שנגאלו אז ונעשו שני גאולות
סמוכין זה לזה, והוצרכו עיי"ז לעבר אחר
כך שנה השניה, לכן כתבו השנית,
שיהיה מקרא מגילה באדר שני לסמוך
גאולה לגאולה, כי מכת זה שסמכו אז
אדר לניסן אירע להם נס, אבל באמת
הנס היה באדר הראשון כיון שהיה ראוי
לעבר אז השנה, והגורל היה על אדר
ראשון, ונהפוך לשמחה, לכן גם הראשון
אסור בהספד ותענית לזכר זה.

ביאור המדרש
'אני אמרתי אלה
מועדי וכו' ואתה
יושב וחושב
מזלות'

והנה מנ"ל דיש רשות לבית דין
לעשות בענין עיבור השנה
כרצונם, הוא מדכתיב אשר תקראו
אתם, אתם אפילו מזידים (ר"ה כ"ה
ע"א), והמן לא ידע דיש להם רשות
לשנות מחשבון. וכזה יובן מדרש הנ"ל,
רשע אני אמרתי אלה מועדי ה' אשר
תקראו אתם במועדם, דהיינו אפילו
מזידין, ואתה חושב חשבון מזלות
ותרצה לעקור כל האומה, ואין מי
שיחשוב אחר כך החשבון ולשנות אם
ירצו, אלא רשעים כמותך הם יחשבו
ויעשו כחשבון זה כרצונם, והלא כתיב
ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם
ולא לפני עכו"ם, להם אין רשות לשנות
חשבון המזלות ודר"ק.

זכספר מנות הלוי בשם מדרש על מה
דכתיב במגילת אסתר (ג' ז')
הפיל פור הוא הגורל מיום ומחודש
לחודש שנים עשר הוא חודש אדר, אמר
הקב"ה, רשע אני אמרתי אלה מועדי ה'
וגו' אשר תקראו אתם במועדם (ויקרא
כ"ג ד'), ואתה יושב וחושב חשבון מזלות,
הלא כתיב (שמות כ"א א') ואלה המשפטים
אשר תשים לפניהם ולא לפני עכו"ם.
וי"ל דאמרו חז"ל במסכת מגילה ו' ע"ב
לקיים את איגרת הפורים הזאת השנית,
דמקרא מגילה צריך להיות באדר שני,
אבל בהספד ותענית שניהם אסורים
ע"ש. ולכאורה ממ"נ, אם אדר הראשון
אדר הוא גם מקרא מגילה היה ראוי
להיות בו, ואם שבט הוא למה אסור
בהספד ותענית.

מדוע אדר
ראשון אסור
בהספד ותענית,
אך אין בו מקרא
מגילה

ונראה, דהנה שם אמרינן הטעם
דלסמוך גאולה לגאולה עדיף,
והנה אפשר להיות שהמן שהיה גם קוסם
גדול היה ירא מזה, והיה חושב וממתין
לשנה הראוי להתעבר ויהיו שני אדרים,
והפיל פור לחדש שנים עשר, כלומר

גדול המן היה על
אדר ראשון,
ולכן אסור
בהספד ותענית

ו. עיין בתשובות חת"ס חאו"ה סי' קס"ג מי"ט אדר א' תקפ"א לפ"ק ד"ה וברוש, עיי"ש מעין
הנ"ל. ועיין לעיל ח"ג ז' אדר דרוש יט [קנ"ה ג'] ד"ה אמרו. (שער יוסף). - שם כתב מרן דהיתה
שנה מעוברת, אבל מיירי משנת שלש למלכו - שנת הסעודה, ולא משנת הנס. וראה עוד להלן
ח"ג פורים דרוש יח [ר"ד ב'] ד"ה בפייט. וע"ע ביערות דבש ת"ב דרוש כ'. ז. שנת דרוש זה

פ"ח
גפני
בבל
ים,
ראה
גבה
לכן
יחזים
לא

לא מחמת טעות
המנין דע' שנה,
סבר המן שבטל
השקלים

אולח
תקנת
שם
זכאי
אלא
ההלכות
קדשו,
אמרי
דברי
נחשב
ין בר"
להקריב
י"ט ב'
התחיל
ישראל
לפרוש
רת ויהיו
בוא וכל
בו שום

לבן פרוז, ומובא מחלקותם במשנה ברורה (סי' מרפ"ט סק"ט), דדעת הפר"ח דאפילו בדיעבד

לא יצא, והפמ"ג מצדד מכח ספק ספיקא דיצא ידי חובתו (עיי"ש באריכות).

גם דפורים אדר ראשון או אדר שני

טג (א) קיום מצות הנוהגות בימי אדר קיימא
 לן דהעיקר לעשותן באדר שני, וכדמסיק בגמרא (מגילה דף ו' ע"ב) הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שכל המצות נוהגת בשני, דקא דרשינן מקרא בכל שנה ושנה (אמרי ע, כא), מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן, אף כאן אדר הסמוך לניסן, וטעמא דרשב"ג דדריש הכי ואינו חושש משום אין מעבירין על המצוות, אמר רבי טבי משום מסמך גאולה לגאולה עדיף, ורבי אלעזר אמר טעמיה דרשב"ג דכתיב (טס פסוק כט) לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית, דהיינו בחדש אדר השני. והנה מצינו מבוכה בענין זה אם הנס פורים שבימי מרדכי ואסתר אירע באדר הראשון או באדר השני. ואיתא בירושלמי (מגילה פרק א' הלכה ה') רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא אותה השנה היתה מעוברת, מה טעמא מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר (טס ג, ז) [ופירש הקרבן העדה, דילפי ליה מדכתיב 'הוא חדש אדר' שהוא מיותר, אלא הכי קאמר לחדש י"ב שבכל שנה, אבל עתה הוא חדש י"ג, ומדברי החתם סופר (הונא לקמן) משמע דהדיוק הוא מדכתיב לחדש שנים

עשר, מכלל דאיכא שלש עשר, דהיינו אדר שני], ומובא דברי הירושלמי ביערות דבש (מלק ז' דרוט ז'), וכן הביא המנות הלוי בשם ספר הרוקח דהנס פורים היתה או באדר השני.

גם דפורים באדר שני

(ב) זחנה בספה"ק בני יששכר (מאמר א' אות י"א, וכן במאמר ד' אות י"א) הזכיר
 דבר זה פעמיים סתם בשם הקדמונים, עיין שם מה שהאריך דגזירת המן היתה על אדר שני, ושעל כן קבעו מצות החדש ובפרט קריאת המגילה שיקיימו אותם באדר השני דייקא, כיון דאין הכשפים שולטים בו (כמזואר נרנטי אפריס עה"ת), והמכשפים אינם שולטין רק על פי סדרי המזלות בשעה פלונית וביום פלוני וכו', והחודש הזה אדר שני אין לו שום מזל כיון שהוא נוסף על הי"ב חדשים, והמן היה מכשף גדול וכו', והשי"ת הפיר עצתו במה שפעל ועשה שנפל לו הפור על חדש אדר שני שאין בו מזל ואין שולט בו כישוף. ומפרש עפ"י זה לשון הפסוק הפיל פור הוא הגורל לפני המן (אמרי ג, ז), דהבורא כל עולמים

סיבב כן שיפול הג
 חדש אדר, (ר"ל ש
 בשנת העיבור עיקו
 בספר שער יששכר
 א') שכתב דפלא ע
 זה סתם בשם ק
 ירושלמי הנ"ל ד
 השנה הי

מברת חת"ם

- (ג) אולם בשו"ח הביא
- הנ"ל, והכריח כו ותוכן דבריו שם ז עפ"י החשבון, ונו בחדש אדר הרא עשר, ולא בי"ג, משה רבינו ע"ה, היעב"ץ (נסידור ו דאף שהמן היה משום דאז הורע עכ"פ לא רצה לע יגן זכותו עליה לישראל כו, ואח לא עיברו אותו המלחמה דייקא ועל כן הוצרכו י שמחה בשני וכו מסמך
- (ד) ושוב כתנו דמו מעוברת היתה, עשר מכלל דאיכ אולם כתב דאכ צריך עיון גדול מעוברת באדר

ספר חיים אהא - חלק ב
 מה"ל ל חיים קאמן אהא עיון א.י.א.

עשר, ובכגון דא כולי עלמא מודה דיש לקבוע פורים באדר ראשון (וכמו שביארנו באריכות במאמרינו לענין בר מצוה בחדשי אדר), ואם כן מאי טעמא קבעוהו אנשי כנסת הגדולה לעשותם באדר השני, ואי משום מסמך גאולה לגאולה, אטו מי שנעשה לו נס בשבט יעשה יו"ט סמוך לניסן משום מסמך גאולה לגאולה, אתמהא.

ועל כן מסיק דעל כרחק צריך לומר כנ"ל, דבאמת לא עיברו אז את השנה, ועומק כוונת הירושלמי הוא רק דבעת שהפיל המן הפור לחדש שנים עשר אז היתה שנה מעוברת, היינו שהיה מובן 'שראוי' להתעבר, וזה ידעינן מלשון הכתוב שאמר מחדש לחדש שנים עשר, דמדייקינן מינה מכלל דאיכא שלשה עשר, אך מדכתיב 'השנית' דילפינן מזה שתקנו לעשות פורים באדר השני, שמע מינה שנמלכו בית דין ולא עברוהו להאי שתא ונעשה הנס בסתם אדר, ועל כן קבעוהו בשנה שאחריו בשני משום מסמך גאולה לגאולה, שרצו חכמינו ז"ל שיהא אדר סמוך לניסן של ידי זה יתעורר שיהא מסמך גאולה לגאולה ויופר עצת המן עכתי"ד החתם סופר, וכן הוא בדרשותיו לשנת תקפ"א (תמ"ט מדע דף תקס"ג).

(ה) אתה הראת לדעת מדברי מרן זלה"ה דדברי הירושלמי עצמן מציינן לפרשם גם לאידך גיסא, דהנס באותה שנה היתה באדר סתם ולא בשנה מעוברת, אלא דהשנה היה ראוי להיות מעוברת כנ"ל. ובזה מצינו לנכון טוב טעם ופשר מה שהבני יששכר מביא דבר זה רק בשם הקדמונים, דאילו מדברי הירושלמי הנ"ל הרי יכולים לפרשו גם כדרכו של החתם סופר זלה"ה דהיתה באמת שנה פשוטה, על כן הביא דבר זה מהקדמונים, שהם קבלה היתה בידם

סיבב כן שיפול הגורל לחדש שנים עשר הוא חודש אדר, (ר"ל שהוא הנקרא בעצם אדר), כי בשנת העיבור עיקר אדר הוא בשני עכ"ד. ועי' בספר שער יששכר (מאמר א' מדע אדר שני אומ (ב' שכתב דפלא על הבני יששכר שהביא דבר זה סתם בשם קדמונים, ולא הזכיר דברי ירושלמי הנ"ל דמבואר שם להדיא דאותו השנה היתה שנת מעוברת.

מברת חת"ס דלא היה באדר שני

(ג) אולם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קס"ג) הביא ג"כ בדבריו דברי הירושלמי הנ"ל, והכריח כוונה אחרת בדברי ירושלמי, ותוכן דבריו שם דשנת הנס היה ראוי להתעבר עפ"י החשבון, ונתכוון המן לגזור שמד דייקא בחדש אדר הראשון, כדכתיב בחדש שנים עשר, ולא ב"ג, כדי שלא יגין עליהם זכות משה רבינו ע"ה, שחדשו הוא בשני כמ"ש היעב"ץ (נסידור נדיני מודע אדר שער הדגים), דאף שהמן היה שמת שנפל הגורל באדר משום דאז הורע מזליהו של ישראל, אבל עכ"פ לא רצה לעשותו בחדשו ממש כדי שלא יגין זכותו עליהם, והיה ירא שיהיה זכות לישראל בו, ואחר כך כשגברו מרדכי ואסתר לא עיברו אותו השנה, כדי שיארע חדש המלחמה דייקא בחדשו של משה רבינו ע"ה, ועל כן הוצרכו לעבר שנה האחרת, ועשו ימי שמחה בשני וכו', אמנם העיקר בשני משום מסמך גאולה לגאולה.

(ד) ושוב כתב דמצא בירושלמי (סני"ל) דמבואר בפשיטות דשנת הגזירה מעוברת היתה, מדכתיב בקרא בחדש שנים עשר מכלל דאיכא שלש עשר [היינו אדר שני], אולם כתב דאכתי דברי הירושלמי כפשוטו צריך עיון גדול, דלפי זה אירע הנס בשנה מעוברת באדר הראשון כדכתיב בחדש שנים

קא דיע
נו אדר
ת דבש
די בשם
באהר
א' אומ
הזכיר
ניין שפ
ר שנה
קריאת
דייקא
נרנינו
רק על
פלוני
ז מזל
זן היה
במה
ר שנה
מפוש
הגורל
ולמים

דבאמת היתה הנס באדר שני בשנה מעוברת, ולא כדרכו של החת"ס בכוונת דברי הירושלמי. ואליבא דאמת מצינו גם בדברי מרן החת"ס סופר עצמו (כדקוט ז' אלר דרוט י"ט משנת מקפ"ט, וכן כדקוט י"ח לפורים משנת מקל"ד) שהרחיב הדיבור דהנס דפורים היתה בשנה מעוברת באדר שני עיי"ש.

לעתיד לא יהיה עיבור שנה

← (ו) ואם הרשות נתונה, נראה ליישב פשוט משמעות הירושלמי שדייק מיניה החת"ס דהנס היתה בשנת מעוברת מדכתיב מחדש לחדש שנים עשר, מכלל דאיכא שלש עשר, ועל זה הקשה מרן דאם כן היה להם לחכמינו ז"ל לקבוע לעשות הפורים באדר הראשון, כיון דהנס היתה באדר ראשון בשנה מעוברת. ויבואר עפ"י מה שכתב בספה"ק דברי חיים (רי"ט פלעמ תנוה) דהא דמצינו שישראל עושין עיבור שנה להשלים שנות החמה עם הלבנה, הוא רק בזמן הזה (עיי"ש עפ"י דרכו בקודש), אבל לעתיד לבא כשיהיו שני המאורות שוין באמת לא יצטרכו עוד לעיבור השנה להשלים ימי הלבנה לימי החמה, שגם הלבנה תהיה כמו החמה, כמבואר בקרא (ישעיה ל' כו) והיה אור הלבנה כאור החמה וגו', לא יצטרכו עוד להשלמה, ועל כן רבי מאיר דמבואר במדרש (צ"ר כ' יב) דבתורתו היה כתוב כתנות אור באל"ף, היינו שתורתו היה כלאחר התיקון, על כן סבירא ליה (נליס דף ס"ג) דחודש הראשון הוא העיבור, והשני הוא העיקר אדר, דלעתיד לא יהיה רק השני, והראשון שמשלים הימים יכולע בימים שהלבנה תהיה כמו החמה, ולא יהיה אדר רק בזמנו סמוך לניסן, ולזה עיקר הוא אדר השני עכתו"ד (ועיי"ש מה שמאריך עוד בזה).

(ז) ועל פי דבריו הקדושים אשכחנא פתח דבברי הירושלמי הנ"ל דאמר דהחג הוא שנת היתה מעוברת, ואף דהנס היתה אז באדר הראשון אעפ"כ תקנו אנשי כנסת הגדולה לעשות את ימי הפורים האלה באדר השני דלפי הנ"ל נמצא דלעתיד לבא כשנזכרה למחיית עמלק האמיתי אז יהיה רק האדר השני עיקר אדר, ועל כן בימים ההם בזמן הזה בעת שזכו בני ישראל להנס הנפלא, והאיר הקב"ה את עיניהם לצאת מאפלה לאורה, ועשו נקמת ישראל בהעמלקים, כמבואר בארוכה בראשון לציון עה"פ ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה (סמ"מ ט, ז), דכל ההרוגים שהרגו אז ישראל כולם היו מזרע עמלק, וכן מבואר בשאר מפרשים. נמצא דעשו אז ישראל מצות מחיית עמלק מעין דלעתיד, וכן כתבו הספרים הקדושים עה"פ וימי הפורים האלה לא יעבור מתוך היהודים (ס"ס ט, כח), דהנס היה מעין הגאולה העתידה כשזוכה במהרה למחיית עמלק בשלימות. וכמ"ש במדרש (משלי ט') כל המועדים יהיו בטלין לעתיד חוץ מימי הפורים (ועיי' עוד בדברינו חיים לחג חלק ב' מאמר וימי הפורים לא יעברו).

(ח) ובשו"ת דברי יואל (יו"ד סי' מ"ד סוף ג') כתב בביאור דברי הפיוט שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי, דקשה למה פרט השמחה דוקא ע"י ראותם את התכלת וכו', וכתב בלשון קדשו דאז בימי מרדכי ואסתר היתה אתחלתא דגאולה ממש, שנתעלה אז כח הקדושה ביתר שאת וכו', ונפתחו אז מראות אלקים וההתקשרות לכסא הכבוד כמו בזמן הגאולה, ונתגלה אז מצות התכלת, וע"כ הבינו ממה שלבש מרדכי התכלת כי הגיע עת דודים ושערי שמים פתוחין לגאולתן של ישראל וכו' ע"ש בדבה"ק.

ע"פ מבו עין הגאולה, וע בשנה מענו אנשי הכנסת הגאולה, ואדר מרן הדברי לחג שני

בשנה מ הסמוך ל פדבריהם כגון לגבי עיקר הח ראשון או

בר מצוה

(א) קוד

שנים כי מעוברת. והובא ל וז"ל, וני אדר ראי העיבור,

מכלל דאיכא י"ג, וקבעו את זכר הנס לעשותו באדר השני, כיון שהאדר השני יהיה העיקרית גם לעתיד, והוא יהיה החדש שנים עשר, ואתי שפיר דברי הירושלמי כפשטן דהיתה שנה מעוברת והנס היה באדר הראשון, ואפילו הכי קבעו לעשות ימי הפורים האלה בזמניהם באדר השני הסמוך לניסן, דמסמיך גאולה לגאולה עדיף, דוגמא ומעין דלעתיד לבא במהרה בימינו שהאדר השני יהיה העיקרית.

מכואר מכל הנ"ל דראו אז בני ישראל עין בעין ישועת ה' באתחלתא הגאולה, ועל כן לזכר זה אף שהנס אירע אז בשנה מעוברת באדר הראשון, מכל מקום ראו אנשי הכנסת הגדולה לתקן ולעשות זכר הנס דוגמא מעין דלעתיד, שאז יהיה העיקר האדר השני, ואדר הראשון יבולע בימים כנ"ל מדברי מרן הדברי חיים זלה"ה, ועל כן כתיב מחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ודייקינן

דיני אדר בשנה מעוברת

בר מצוה באדר ראשון, דסוף דינא כתחלת דינא. וכן העלה בשו"ת שבות יעקב (ס"א סי' ט') שסיים דכן המנהג פשוט אצל כל בעלי הוראה.

וכ"ז זה לאפוקי מדעת המג"א (סי' נ"ה ס"ק י') שחולק על המהר"י מינץ הנ"ל וסובר דלא נעשה בר מצוה עד אדר השני, והסביר המג"א בדבריו, דהרי מי שנולד באדר בשנה פשוטה, מילתא דפשיטא הוא דאינו נעשה בר מצוה עד אדר השני, וכמו שכתב הרמ"א (ט"ס סעיף י') משמיה דמהר"י מינץ (עי' לקמן מ"ה), ואם כן גם זה, אף שנולד בשנה מעוברת, מכל מקום הרי השנה קודם שנעשה בר מצוה היתה שנה פשוטה (דלא ימצא לעולם ב' שנים מעוברות זה אחר זה), ואם כן הרי כשהגיע לשנת הי"ב היה אדר סתם, ולא מלאו לו י"ג עד שנת אדר השני, כדמשמע בגמרא (סוף ערכין) דבעי שנה תמימה, עכתו"ד המג"א.

בשנה מעוברת דיש בו שני חדשי אדר, אדר ראשון הסמוך לשבט, ואדר שני הסמוך לניסן, כבר האריכו כל הפוסקים בדבריהם לענין דברים הנוגעים לחדש אדר, כגון לגבי יאהרצייט, בר מצוה, איזה מהן הוא עיקר החדש שנקראת אדר, אם היא אדר ראשון או אדר שני, ויש בענינים אלו כמה עקולי ופשוטי כאשר נבאר.

בר מצוה - נולד בשנה מעוברת באדר א'

(א) קודם נבאר הדין במי שנולד בשנה מעוברת באדר ראשון, ואחר י"ג שנים בשנת הבר מצוה הוא גם כן שנה מעוברת. דדעת השו"ת מהר"י מינץ (סי' ט') והובא לשונו בבאר היטב (סי' נ"ה ס"ק י"א) וז"ל, ונ"ל פשוט במי שנולד בשנת העיבור אדר ראשון וכו', ובשנת י"ג הוא ג"כ שנת העיבור, אז ודאי דהנולד באדר ראשון יהיה

שנים אשכחנא פחה
הנ"ל דאמר דהתא
הנס היתה אז באדר
שי כנסת הגדולה
האלה באדר השני
ז"ל לבא כשנפסק
היה רק האדר השני
הם בזמן הזה בעת
לא, והאיר הקב"ה
לאורה, ועשו נקמה
בארוכה בראשון
אחשוורוש לאסתר
ההרונים שהרגו אז
מלך, וכן מבואר
או ישראל מצוה
וכן כתבו הספרים
האלה לא יעברו
דהנס היה מעין
במהרה למחית
רש (משלי ט') כל
רוץ מימי הפורים,
חלק ב' מאמר
(עברו).

ד' סי' מ"ד אוח
ז"ל דברי הפיוט
ה בראותם יחד
ש השמחה דוקא
, וכתב בלשון
היתה אתחלתא
ז הקדושה ביתר
מראות אלקים
ז בזמן הגאולה,
כ הבינו ממה
גיע עת דודים
של ישראל וכו'